

MEMORANDUM O OCHRANĚ LIDÍ S POSTIŽENÍM PŘED NÁSILÍM

My, lidé s postižením, představitelé organizací zdravotně postižených a organizací pracujících s lidmi s postižením, na základě aktuálních poznatků z praxe a výzkumu upozorňujeme na nedostatečnou ochranu lidí s postižením před obecným a předsudečným násilím.

Vyzýváme společnost, instituce i jednotlivce ke společnému úsilí o vytváření prostředí, ve kterém budou podporována, chráněna a prosazována lidská práva a základní svobody lidí s postižením, včetně práva na ochranu před diskriminací a všemi formami násilí.

Toto úsilí musí být vždy prováděno se zapojením lidí se zdravotním postižením a s respektem k jejich důstojnosti, nezávislosti a rovnosti.

I.

Lidé s postižením čelí častějšímu napadání než lidé bez postižení. Například nedávno provedený výzkum zjistil, že 17 % lidí s postižením zažilo v posledních 5 letech fyzické násilí, v případě lidí bez postižení to bylo pouze 9 %. Podobné výsledky byly získány pro obtěžování, vloupání a podvody.¹

Projevy násilí na lidech s postižením jsou různé – od ponižování, výsměchu a nadávek přes výhrůžky násilím, omezování osobní svobody a fyzické a sexuální násilí až po zanedbávání péče, omezování svobody rozhodování, finanční vykořisťování či podobné zneužívání.

Lidé s postižením jsou často vystaveni také předsudečnému násilí. Předsudečné násilí je takové násilí, které je motivováno předsudky útočníka vůči některé společenské skupině. Lidé se stávají obětí předsudečného násilí proto, kým jsou a co nemohou změnit. Podle šetření z roku 2021 bylo v Česku v posledních 5 letech předsudečně napadeno 51 % dotazovaných lidí s postižením.²

¹ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights-summary_cs.pdf

² https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2022/06/Factsheet_FINAL_web.pdf

II.

Zkušenosti s násilím jsou součástí společenského znevýhodnění lidí s postižením. Nejenže se s napadením potýkají častěji, navíc musejí při dosahování spravedlnosti překonávat fyzické, sociální a komunikační bariéry. Orgány činné v trestním řízení, ale i mnohé organizace pomáhající obětem dostatečně nezohledňují specifické potřeby lidí s postižením.

III.

Násilí nezraňuje jen fyzicky, ale také psychicky. V řadě případů jsou napadení silně traumatizováni, rozvíjí se u nich deprese a jiné psychické potíže, které významně zhoršují jejich život. Někdy se s následky napadení vyrovnávají po zbytek života. Výše citované šetření ukázalo, že mezi nejčastější následky napadení patří úzkost, strach, pocit menší jistoty a pocity méněcennosti. Zkušenosti z praxe dále poukazují na zhoršení zdravotního stavu, pocity viny a v některých případech na ztrátu nabytých dovedností. Násilí prohlubuje společenskou izolaci – napadení se raději vyhýbají některým místům, situacím nebo činnostem. Násilí a jeho zdravotní důsledky přitom často dopadají nejen na napadené, ale také na jejich nejbližší.

Současně zkušenost napadení může prohloubit existující nerovnosti v příjmu, majetku, vzdělání a dalších oblastech zásadních pro plnohodnotnou účast na běžném chodu společnosti. Omezování násilí je třeba chápat v těchto širších společenských souvislostech – posilování ochrany před násilím přispívá ke společenskému uplatnění lidí s postižením, včetně pracovního uplatnění.

IV.

Právní ochrana lidí s postižením před předsudečným násilím není dostatečná. Platný trestní zákoník lidí s postižením před předsudečným násilím vůbec nechrání, při rozhodování o trestu tak není žádným způsobem zohledněna skutečnost, že člověk byl napaden z důvodu svého postižení. To vytváří určité napětí i mezi civilními normami a normami nižší právní síly – jak přestupkový zákon³, tak antidiskriminační zákon⁴ poskytuje lidem s postižením specifickou ochranu.

VI.

Odstraňování společenského znevýhodnění lidí s postižením vyplývá z domácích i mezinárodních právních závazků českého státu. Jejich podstatou je zajistit lidem s postižením takový standard bezpečí a péče, jaký mají lidé bez postižení, a to prostřednictvím zohlednění specifických potřeb lidí s postižením.

Podle čl. 16 Úmluvy Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením, kterou český stát ratifikoval v roce 2009, se signatáři zavazují přijmout „veškerá příslušná legislativní, administrativní, sociální, vzdělávací a jiná opatření, aby chránily osoby se

---

³ Zákon č. 251/2016 Sb. Zákon o některých přestupcích

⁴ Zákon č. 198/2009 Sb. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

zdravotním postižením, doma i mimo domov, před všemi formami vykořisťování, násilí a zneužívání, a to i s ohledem na jejich genderový aspekt“.⁵

V souladu s tím vládní Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025⁶ řadí mezi své hlavní cíle zamezení násilí a zneužívání osob s postižením, předcházení diskriminace a zajišťování rovných příležitostí pro osoby s postižením a působení proti stereotypům a předsudkům ve vztahu k lidem s postižením.

Přestože český stát uznává závažnost problému násilí na lidech s postižením a potřebnost jeho cíleného řešení, zkušenosti lidí s postižením svědčí o přetrvávajícím faktickém znevýhodnění. Tuto nerovnost je třeba napravit přijetím efektivních opatření.

VIII.

Za účelem posílení ochrany lidí s postižením před obecným a předsudečným násilím požadujeme přijetí komplexních opatření především na straně státních orgánů, vlády, ale i dalších zainteresovaných institucí. Konkrétně požadujeme, aby ve své praxi zviditelnily témata postižení a znevýhodnění vznikajícího v interakci s širší společností prostřednictvím

- věnování vyšší pozornosti fenoménu násilí na lidech s postižením ve své běžné činnosti,
- mapování projevů násilí a předsudečného násilí, včetně vytváření a zveřejňování oficiálních policejních a justičních statistik,
- novelizování trestního zákoníku tak, aby poskytoval lidem s postižením odpovídající právní ochranu před předsudečným násilím z důvodu postižení,
- zajištění přístupu lidí s postižením ke spravedlnosti, a to zejména důsledným prosazováním jejich procesních práv, práv na náhradu škody v trestním řízení a práv plynoucích ze zákona o obětech trestných činů,
- posílení kompetencí policie v jednání s lidmi s postižením tak, aby její činnost nevedla k sekundární viktimizaci a napomáhala zvyšovat důvěru,
- rozšíření programů pro lidi dotčené násilím o přístupy zohledňující potřeby lidí s postižením, včetně zohlednění skutečnosti, že v případě pachatele jde častěji o osobu, jež je napadenému známa a udržuje s ní dlouhodobý kontakt,
- vytvoření osvětových kampaní jak pro lidi s postižením, tak pro širší veřejnost a preventivních a informačních aktivit za účelem snížení míry násilí na lidech s postižením ve společnosti,
- a to vše učinily se zapojením lidí s postižením, protože na to mají právo a protože to pomůže zvýšit účinnost výše uvedených opatření a snížit jejich sociální znevýhodnění a vyloučení.

---

⁵ https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Umluva_o_pravech_osob_se_ZP.pdf/1e95a34b-cbdf-0829-3da2-148865b8a4a8

⁶ <https://www.vlada.cz/assets/ppov/vvozp/dokumenty/Narodni-plan-2021-2025.pdf>

Signující organizace

Asistence, o.p.s.

AVAZ Děčín

Centrum Paraple, o.p.s.

Centrum pro neslyšící a nedoslýchavé pro Prahu a Středočeský kraj, o.p.s.

Česká asociace paraplegiků – CZEPA, z.s.

Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání, z.s.

Denní centrum Barevný svět, o.p.s.

Domov Mladá, poskytovatel sociálních služeb

ENVIRA, o.p.s.

Etincelle, o.s.

Fosa, o.p.s.

Freya, z.s.

In IUSTITIA, o.p.s.

Jdeme autistům naproti, z.s.

Klub bechtěreviků České republiky, z.s.

Klub vozíčkářů Petýrkova, o.p.s.

Kolpingova rodina Smečno

Kormidlo Šluknov, o.p.s.

MENS SANA, z.ú.

Národní ústav pro autismus, z.ú. (NAUTIS)

Okamžik, z.ú.

ParaCENTRUM Fenix, z.s.

PFERDA, z.ú.

POHODA – společnost pro normální život lidí s postižením, z.ú.

Portus Praha, z.ú.

PROSAZ, z.ú.

Ramus, z.s.

Rozhledna – poradenské služby pro život s těžkým zrakovým postižením, z.ú.

Rytmus – od klienta k občanovi, z.ú.

Sdružení rodičů a přátel Střediska „DAR“, z.ú.

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, z.s.

Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, z.s.

Spolek KOLUMBUS

Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR, z.s.

Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR, z.s., Poradenské centrum Domažlice, p.s.

Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové